

شرح خمیره ابن فارض

صادق خورشیا

مقام و موقعیت خاتم الشعراء مولانا جامی در عالم ادب و عرفان بر کسی پوشیده نیست. و تاکنون تعداد معتناهی از مؤلفات وی از چاپهای علمی و انتقادی برخوردار شده اند. در میان تألیفات او کتاب لوامع به عنوان یک کتاب آموزشی نفیس در حوزه تدریس عرفان کلاسیک دارای اهمیت ویژه ای است. این کتاب علی رغم اینکه سه بار به چاپ رسیده ولی متأسفانه هیچ کدام از این سه چاپ متناسب با شأن آن نبوده است.

چاپ اول در سال ۱۳۰۹ هـ.ق در استانبول؛ و چاپ دوم در سال ۱۳۴۱ هـ.ش به وسیله مرحوم حکمت آل آقا در تهران؛ و چاپ سوم که در واقع افسست همان چاپ نخست است- در سال ۱۳۶۰ هـ.ش توسط استاد ایرج افشار در کتابخانه منوچهری به انجام رسیده است.

قدر مشترک هر سه چاپ: کثرت اغلاط، بی دقتی و بی بهره بودن از امکانات چاپ امروزی است.

این کتاب به عنوان یک کتاب آموزشی ترکیب جالب و منسجمی است از نظم و نثر عربی و فارسی و اصطلاحات عرفانی و گفته های صوفیه و امثال و اقوال حکما.

جامی در این کتاب به بسط و شرح اصطلاحات عرفانی، لغوی و بلاغی خمیره ابن فارض به بهترین وجه و روانترین زبان و سبکی می پردازد.

در میان قصاید دیوان ابن فارض، تائیه کبری و صغری و خمیره رونق و رواج گسترده ای یافته اند. این قصاید به بسیاری از زبانهای دنیا ترجمه و شرح شده اند.

جامی دو قصیده تائیه کبری و خمیره را ترجمه و شرح کرده است. ترجمه تائیه را تحت عنوان: تائیه عبدالرحمان جامی در سال ۱۳۷۶ هـ.ش منتشر کردیم. اینک بر آن شده ایم که شرح خمیره تحت عنوان لوامع و شرح قیصری بر خمیره و شرح فارسی جامی بر ۱۵ بیت از

تائیه کبری را یکجا و به تفاریق پس از تحقیق و بررسی به صورتی - ان شاء الله - شایسته چاپ کنیم و در اختیار اهل ادب و عرفان قرار دهیم.

در اینجا ذکر این نکته را لازم می دانم که در گذشته تائیه جامی را با شرح قیصری بر تائیه یکجا منتشر کردیم، اکنون لوامع جامی و شرح قیصری بر خمیره را نیز در کنار هم منتشر می کنیم؛ علت این کار آن است که لوامع جامی در حقیقت ترجمه گونه ای و برداشتی کامل از شرح قیصری بر خمیره است.

بدون تردید همراهی این دو اثر می تواند تجربه ای ارزشمند از هنر ترجمه و اقتباس نویسندگانی صاحب نظر چون جامی و قیصری در اختیار خوانندگان قرار دهد.

قابل ذکر است که بعضی از فهرست نویسان نسخ خطی از این کتاب جامی - بدون اشاره به نام جامی و لوامع - به عنوان ترجمه شرح قیصری بر خمیره یاد کرده اند.

جامی در این کتاب تلاش کرده است مسائل غامض و پیچیده عرفانی را با اسلوبی روشن و به دور از ابهام بیان کند. نگارنده - ان شاء الله - درباره این مطلب و مطالب دیگر در مقدمه خود به تفصیل توضیح خواهد داد.

از جمله مطالب عرفانی مهمی که جامی در این کتاب به صورتی منظم و منسجم مورد بررسی قرار داده است: مراتب وجود که آنرا به پنج مرتبه تقسیم می کند؛ نیز کمال و جمال و همینطور عشق و عاشقان و معشوقان به پنج قسمت تقسیم و هر یک را با عبارتی گویا و زبانی عرفانی - ادبی بیان می کند، و نهایتاً به تفصیل به «محبت آثاری» می پردازد، و ادنی مراتب آنرا «محبت شهوت» می نامد، و این محبت اخیر را در ارتباط با اهل کشف و شهود یکی از تجلیات اسم «الظاهر» می داند.

جامی در تقسیمی دیگر مشاهدان صفت جمال انسانی را به

چهار طبقه تقسیم می‌کند: روشن دلان، پاکبازان، گرفتاران و آلودگان.

او نیز اسباب محبت را در پنج چیز خلاصه می‌کند. ۱. محبت نفس و وجود و بقای خویش، ۲. محبت محسن و مُنعم، ۳. محبت صاحب کمال، ۴. محبت جمیل، ۵. محبتی که نتیجه تعارف روحانی است.

جامی باز در این کتاب به بیان وجه شبه میان می و عشق با تفصیل می‌پردازد، از آنجمله: عموم سریان؛ افشای اسرار؛ تواضع و نیاز و مستی؛ شیوه بی‌هوشی و...

مطلب دیگری که جامی در این کتاب به آن می‌پردازد این است که چرا ارباب عرفان معارف خود را در قالب شعر - نه نثر - بیان

کرده‌اند و از آن جمله:

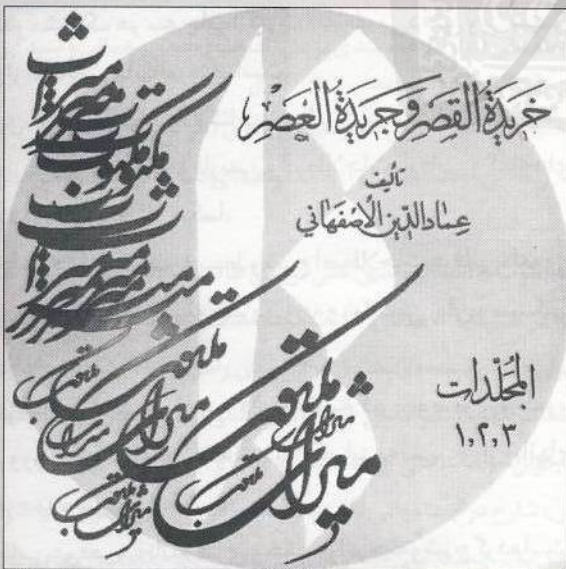
راز داری؛ زبان اشاره به تا صریح عبارت؛ و...

ناگفته نماند که علت همراه کردن شرح جامی بر ۷۵ بیت از تائیه با نوامع این است که مجموع کارهای جامی در ارتباط با ابن فارض یکجا در اختیار خوانندگان قرار گیرد.

در پایان باید گفت که محمود قیصری یکی از عرفای بزرگ ایران است و دارای آثار و شروح متعددی بر متون عرفانی که از آن جمله می‌توان شرح‌های ذیل: شرح فصوص الحکم؛ شرح قصیده تائیه کبری؛ و شرح خمیره نام برد. کتاب اخیر یکی از بهترین و مهمترین شرح‌های خمیره ابن فارض به شمار می‌آید و تاکنون به زیور طبع و تحقیق آراسته نشده است.

الجديد في مركز نشر التراث المخطوط

يسر مركز نشر التراث المخطوط أن يعلن عن نشرة و عرضه سفرأ نفيساً و هو كتاب خريدة القصر و جريدة العصر في صورة ديסק (CD) ليسهل على المحققين و الدارسين الوصول الى بغيتهم في أسرع وقت ممكن. و قد احتوى على أقسام: شعراء أصفهان، و شعراء خراسان و هراة، و شعراء فارس

بين يدي القارئ الكريم قسم قيم من سفر نفيس طالما انتظر عشاق الأدب طلوعه، فها هو «قسم شعراء أصفهان» من كتاب خريدة القصر و جريدة العصر الشمير لصاحبه العماد الكاتب الأصفهاني (٥١٩-٥٩٧ هـ)، الأديب و الشاعر و المؤرخ و الكاتب الكبير، يخرج إلى النور في ثوبه القشيب و طباعته الأنيقة.

ينطوي كتاب خريدة القصر و جريدة العصر بصورة عامة على عشرة أجزاء، ذكر فيها العماد تراجم شعراء إيران و العراق و الشام و الحجاز و اليمن و مصر و المغرب و الأندلس، ولم يترك منهم إلا النادر.

و في «قسم شعراء أصفهان، خراسان، هراة و فارس» هذا أورد مؤلفه أغلب تراجم الشعراء الذين عاشوا بين أعوام (٥٠٠-٥٧٢ هـ)، و قد بز فيه كتاب التراجم الذين سبقوه،

أمثال: هارون المنجم و الثعالبي و الباخري و الخطيري، و فاقهم في سعة معجمه الأدبي و مختاراته.